

Vier prominente Europese kranten, allen lid van de *European Alliance of Newspaper Leaders* (LENA), bundelden met de steun van het *European Programme of Integration and Migration* (EPIM) en de Koning Boudewijnstichting hun krachten om het lot van niet-begeleide minderjarige vluchtelingen in vier Europese landen te onderzoeken: Italië, Griekenland, Duitsland en België.

Geschreven door Lorraine Kihl, *Le Soir*

In Italië, in het spoor van de verdwenen migrantenkinderen (26/10/2016)

Sinds begin dit jaar zijn er meer dan 20 000 niet-begeleide minderjarigen aangekomen aan de Italiaanse kust. Duizenden van die kinderen zijn intussen volledig van de radar verdwenen.

Alpha volgt nu al enkele dagen avondschool om Italiaans te leren. De dag is zo niet helemaal gevuld, maar het is een begin. De rest van de tijd: slapen, eten, tv-kijken, vervelen, vervelen, vervelen. “Als we mogen, gaan we buiten naar de voorbijkomende mensen kijken. Er is eigenlijk niet veel te doen.” Maar het is beter dan de dwangarbeid en de gevangenis in Libië.

De 17-jarige Guineeër woont samen met 24 andere jongens in een opvangcentrum dat twee maanden geleden werd ingericht in het voormalige politiekantoor in Catania, Sicilië. Volgens Save the Children werden er sinds begin dit jaar 20 160 niet-begeleide minderjarigen (NBMV) ingeschreven. De “noodcentra” die worden geopend om het normale opvangsysteem te verlichten, zijn dan ook de norm geworden in het zuiden van het land.

Deze structuren kunnen op weinig steun rekenen (de staat stort 45 euro per kind en per dag, in België is dat 60 à 80 euro) en van organisatie is nauwelijks sprake. Ze zijn dan ook sterk afhankelijk van externe hulp (vrijwilligers, stichtingen ...) om aangepaste en uitgebreide diensten te kunnen aanbieden aan de minderjarigen: psychologische begeleiding, educatieve en culturele activiteiten ... Voor de jongeren is het een kwestie van geluk hebben. Het armere zuiden van het land heeft het over het algemeen veel slechter getroffen: de gemeenten hebben niet alleen minder middelen dan in het noorden, maar nemen ook het merendeel van de opvang op zich. Sicilië alleen al vangt meer dan 40 % van de NBMV op. Na drie jaar getouwtrek stemt het parlement op 25 oktober over een wet om het systeem te rationaliseren. Een manier om de massale toestroom van minderjarigen als de norm en niet als uitzondering te bestempelen en de jongeren meer bescherming en een betere opvolging te bieden. Het gaat vooruit. Langzaam.

“Er werd mij gezegd dat het makkelijk zou zijn zodra we hier aankwamen”, herinnert Ibrahim, 16 jaar, zich. “Dat we hier konden doen wat we wilden, studeren, naar school gaan.” De teleurstelling zit hem nog hoog. De langzame procedures helpen daar ook niet aan: een familiehereniging? Dat is maanden, vaak meer dan een jaar wachten. En wie snel werk wil vinden,

om een mensensmokkelaar terug te betalen of om familie te helpen, zoals dat voor de meesten het geval is, moet onbegrijpelijk lang wachten.

Dus gaan ze er stiekem vandoor en dreigen zo in de illegaliteit te belanden.

De strategieën verschillen naargelang de nationaliteit. “Eritreeërs en Somaliërs blijven zelden langer dan een paar dagen”, zegt een opvoeder. “Dat zijn oude, zeer georganiseerde migratiestromen. De kinderen weten bij aankomst al waar de tussenpersoon is die het volgende deel van de reis zal regelen. Egyptenaren ... dat hangt ervan af.”

“Ik ben ontsnapt uit het ziekenhuis”

Een groepje Eritreeërs hangt rond bij een bankje aan het station van Catania, Sicilië, waar bussen druk af en aan rijden. Een bleke jongen van 17 zit in kleermakerszit op de grond en voert het woord. Biniam is enkele dagen geleden aangekomen en is net ontsnapt uit het ziekenhuis waar hij naartoe gebracht werd. Het papieren armbandje met zijn naam en bloedgroep hangt nog om zijn magere pols. “Weet u waar ik een jas kan vinden? We gaan vanavond ergens in het veld slapen, maar het is koud ’s nachts.”

Hij heeft een broer in Nederland, of een oom, dat is niet helemaal duidelijk. Een “vriend” in Rome gaat hem helpen. Hij blijft volhouden, Rome, daar moet hij naartoe. Zo snel mogelijk. Maar eerst heeft hij een jas nodig voor ’s nachts. Hij wacht op “de mensen van Oxfam” om een van de rugzakken te krijgen die ze uitdelen aan de migranten. “Daar zit zeker een jas in.”

De “mensen van Oxfam”, Andrea en Chiara, staan iets verderop te praten, duidelijk bezorgd. De situatie van Biniam en een andere jongen die met hem meereist, Habtcom, stelt hen voor een dilemma: de zakken die een welkomstpakket bevatten (handdoek, zeep, sokken, tandenborstel, stadsplan ... maar geen jas) zijn uitsluitend bestemd voor volwassenen. “We mogen zeker de taak van de opvangcentra niet overnemen”, legt Andrea uit. Maar deze twee zwak uitziende jongens verblijven niet in een centrum, of zo beweren ze toch. Ze zijn van plan om samen met een groep volwassen Eritreeërs naar het park te gaan om daar te overnachten. Als de nacht valt, valt ook de beslissing: ze krijgen de rugzakken, op voorwaarde dat Biniam en Habtcom de nacht doorbrengen in het noodopvangcentrum enkele straten verder. De jongens gaan meteen akkoord, herhalen braafjes het adres en vertrekken dan in de richting van de gaarkeuken.

Chiara en Andrea van Oxfam betreuren het gebrek aan opvolging: “De meeste minderjarigen verdwijnen spoorloos.”

“Veel niet-begeleide minderjarigen dwalen hier overdag rond”, legt Andrea uit terwijl ze de twee figuren in de verte ziet verdwijnen. “Hier kunnen ze de bus nemen naar het noorden als ze genoeg geld bijeengespaard hebben. We leggen hen altijd uit dat er juridische oplossingen zijn om naar hun familieleden in een ander land te gaan, dat ze beter af zijn in de opvangcentra. De opvolging is zo goed als onbestaand, maar laten we ons geen illusies maken: de meesten zullen spoorloos verdwijnen.”

Kinderen op straat in Rome

Het systeem zijn werk laten doen, dat heeft Yonas geprobeerd. Toch een beetje. De 17-jarige Eritreeër probeert zijn broer te bereiken, die nu al twee maanden in Finland woont. Er ging een maand voorbij, daarna nog een. Intussen werd er voor de jongen geen dossier geopend, geen vertaler gezocht. Twee maanden achter de taalbarrière, met niets te doen.

“Er heerst een gevoel van dringendheid bij alle jongeren: het moet snel gaan, ze moeten de eersten zijn. Ze denken dat met elke dag een kans verloren gaat om de volgende stap te zetten”, zo vertelt Valentina Aquilino, coördinatrice van Civico Zero, een project van Save the Children dat NBMV helpt die op doorreis zijn of in Rome wonen. “Ze hebben geen vertrouwen in het systeem, want ze weten verrassend goed wat er aan de hand is: de aanslepende procedures, de vijandige houding van de Europese overheden, de strengere controles aan de grenzen, de brexit ...”

En dus stapte hij zonder ticket op de trein naar Milaan, waar hij een contactpersoon wist te vinden. Hij werd opgepakt door de politie. Hij was bang, maar werd enkel van de trein gezet. Volgende bestemming: Rome. Gaat naar Rome.

En riskeert op straat te belanden.

In tegenstelling tot andere grote steden in het noorden weigert de Italiaanse hoofdstad om een opvangsysteem te voorzien voor migranten op doorreis die dus niet van plan zijn om asiel aan te vragen. Sinds iets meer dan een jaar probeert een sociale vereniging dit zo goed en zo kwaad als het gaat te compenseren door warme maaltijden en dekens uit te delen en “onderdak” te bieden bij het station van Tiburtina, waar de migranten samenkomen. Maar de vrijwilligers werden eerst verdreven uit hun kantoor en toen uit het steegje waar ze hulp boden vanuit een noodstructuur. Nu spelen ze elke avond een spel van kat en muis met de politie, die elke samenkomst uit elkaar drijft.

In de stationsbuurt dwalen tientallen groepjes van twee à drie migranten rond, bepakt met zakken die hun schamele bezittingen bevatten. De helft zijn minderjarigen of heel jonge volwassenen, sommige zelfs nauwelijks pubers. Twee dagen eerder vonden ze een slaappleaats in de tuin van de basiliek en daarna op het grasperk voor het hek. Voorlopig zitten alle opvangcentra overvol.

De Italiaanse autoriteiten schatten dat zo'n 6 357 minderjarigen verdwenen zijn. Dat cijfer moet gerelativeerd worden, want soms duiken ze weer op in het systeem als ze zich onder een andere naam inschrijven in een stad in het noorden, maar het geeft wel een idee van de omvang van het fenomeen en de gebrekkige opvolging.

“Naar schatting de helft van de kinderen die we zien voorbijkomen bevindt zich in een kwetsbare situatie: een gezondheidsprobleem, een psychologisch probleem, een situatie van uitbuiting of leermoeilijkheden. En in een land waar ze de taal niet spreken, is dat zeker een probleem”, zegt Valentina Aquilino. “Maar we moeten goed beseffen dat ze ALLEMAAL heel kwetsbaar zijn. Ze zijn afhankelijk van mensensmokkelaars, die hen volledig in hun macht hebben.”

Uitbuiting, criminaliteit ...

Aanvankelijk waren deze grote steden niet meer dan tussenstops. Twee dagen, zeker niet langer dan een week, lang genoeg om wat geld bij elkaar te krijgen en tussenpersonen te vinden voor de verdere reis. Maar door de strengere controles aan de grenzen is het veel moeilijker en ook veel duurder om door te reizen. “De jongeren blijven nu meerdere weken, soms zelfs maanden”, zegt Michele Prospero van Save the Children.

Geld, daar draait het om.

In het beste geval stuurt hun familie thuis of in een ander land geld. Voor Yonas is dat zijn broer. Maar die is nog maar net aangekomen in Finland en heeft het hele bedrag nog niet bij elkaar. Dus moet de jongen een vertrouwenspersoon vinden, een volwassene met papieren, om het overgeschreven geld af te halen. Met het risico dat die een commissie eist ... of alles in zijn zakken steekt. “Als de familie niet voldoende geld heeft, kunnen de kinderen alleen terecht op de informele markt”, legt Marco Cappuccino uit, coördinator van het netwerk Civico Zero, dat ook actief is in Milaan en Turijn. “Naargelang de dringendheid en het vereiste bedrag betekent dat zwartwerk voor een hongerloon, kleine criminaliteit, drugshandel en in uitzonderlijke gevallen ook prostitutie.” De spelers op het terrein staan voor een moeilijke taak. Het vertrouwen van de jongeren winnen vergt tijd, discretie. Ze moeten daarbij ook voldoende afstand houden van de instellingen. “Civico Zero wil in deze risicozone werken. Een snel antwoord bieden op basisbehoeften: een veilige plaats overdag, juridische informatie over hun rechten, een plek om te praten, verzorging ... Alleen als een situatie kritiek lijkt, doen we een beroep op de sociale diensten of de politie.” Sinds begin dit jaar heeft het centrum meer dan 1 200 kinderen geholpen. En ook hier weer dezelfde vaststelling: de minderjarigen worden jonger en jonger.

Taha, “heel Sicilië kent hem op den duur”

In het opvangcentrum van San Giovanni in Catania zit hij niet stil. Hij babbelt, maakt rechtsomkeer, steelt een fototoestel, omhelst een opvoeder, buigt zich over zijn clichés, stelt een vraag, komt weer terug ... De opvoeders proberen hem al niet meer bij te houden. “Taha!” Sinds zijn aankomst in Sicilië, op zijn 13e, heeft Taha in zowat alle opvangcentra gezeten en is er telkens ook weggelopen. Behalve hier.

“De aankomst in Italië was voor hem heel zwaar”, vertelt Glaoco La Martina, directeur van de coöperatieve vereniging die het centrum leidt. “Hij was heel bang. Op een nacht, toen hij in een eerste opvangcentrum verbleef, ging hij ervandoor om een reddingsbootje te stelen. Hij wilde terug naar Egypte. De volgende dag werd hij op zee opgepikt door enkele vissers.”

Het team van de Cooperativa Prospettiva slaagde erin zijn broer op te sporen, ook een minderjarige, maar ouder. Taha ging naar zijn broer ... maar dat liep slecht af. Hij liep weg en keerde terug naar Catania. “Maar we hadden geen plaats meer voor hem en stuurden hem naar een ander centrum. Daar hield hij het telkens een of twee dagen vol. Heel Sicilië kende hem op den duur, zelfs de spoorwegpolitie.”

Voor Europa, zich doodwerken in Libië

Bakary en Alpha maakten op 7 augustus samen de oversteek vanuit Libië, in een rubberen bootje waarin de mensensmokkelaars 126 mensen hadden gestuwd. Ze vertellen over hun leven in Libië.

“Samen met enkele andere Senegalezen scheepten we in om goud te gaan zoeken in de Sahara”, vertelt Bakary. Hij was 14 toen hij begon te werken in Libië. “Drie maanden lang groeven we putten van 25, 30 meter diep in het zand. We vonden niks. Ik ben achteraf als dagloner blijven werken om de overtocht te betalen (815 euro).” Afmattend werk dat 4 tot 10 euro per dag oplevert. Vijftien euro voor het zwaarste en gevaarlijkste werk. In Libië leefden ze dag in dag uit met de schrik geslagen, gearresteerd of vermoord te worden. “Er is daar geen staat, alleen terroristen. Zelfs de kinderen hebben wapens.”

“Niet lang na mijn aankomst hebben ze me gepakt en ik zat drie maanden in de gevangenis”, vertelt Alpha. “Daarna ben ik opnieuw beginnen te werken. Op een avond werd het kamp waar ik samen met enkele andere arbeiders woonde aangevallen door de Libiërs. Ze schoten in het rond ... Ik leefde er samen met twee vrienden, broers. Ze zijn dood.”

Karamo (Gambia, 18 jaar)

Karamo is 18 jaar. Hij is al meer dan drie jaar in Italië en wist zich te integreren. Vrienden? Hij denkt even na. “Als ik droevig ben, ga ik langs bij enkele jongens in de stad. Zij kwamen ook vaak in het centrum, maar ze zijn iets ouder dan ik en wonen er nu niet meer. Ze komen ook uit Gambia. Dan vraag ik hen om me te vertellen over mijn land. Ik was 8 of 9 toen ik vertrok, eerst naar Senegal en daarna naar de buurlanden. Ik kan me nog dingen herinneren, maar heel vaag. Als ik hen hoor praten over Gambia, is het alsof ik mezelf een beetje terugvind.”

Aan het einde van het jaar studeert Karamo af aan de zeevaartschool van Catania, waar hij de beste van zijn klas is. Dan kan hij werk vinden als mecanicien op de schepen. “Ik heb altijd willen varen, reizen. Vooral reizen eigenlijk. Zo leer je minstens evenveel als op school. Ik denk dat ik dat wel leuk zou vinden.”

Yonas: “Ik heb geen dollar meer”

Yonas, 17 jaar, heeft in grove letters een zin op zijn onderarm geschreven, met een vilstift. Nee, het is een tatoeage: “I love you mam”. “Ik was 15 toen ik thuis wegging. De eerste maanden in Ethiopië waren verschrikkelijk. Ik miste mijn moeder vreselijk. Ik wilde teruggaan, maar mijn vrienden overtuigden me om te blijven doorgaan. Toen hebben ze deze tatoeage gezet.”

Zijn drie zussen en zijn moeder zijn in Eritrea gebleven. Zijn vader werd opgeroepen en vervult nu zijn militaire dienst ... sinds 1998. Op zijn hand heeft hij nog een tatoeage, een symbool dat de eerste letter voorstelt van drie voornamen: de zijne, die van zijn vader en van zijn beste vriend.

“Nu ik ouder ben, voel ik me sterker. Dus het gaat beter. Ik wil mijn familie kunnen helpen, snel.” De reis heeft een fortuin gekost voor zijn familie en zijn gemeenschap: 1 600 dollar om naar Soedan te gaan, nog eens 1 600 om naar Libië te gaan en 2 200 om Italië te bereiken. “Ik heb geen dollar meer.”

12 uur ononderbroken werken voor 30 euro (26/10/2016)

Het lot van niet-begeleide minderjarige Egyptenaren die ingezet worden als goedkope werkkrachten is verontrustend.

De ongerustheid over niet-begeleide minderjarigen in Italië neemt toe en dat heeft alles te maken met de indrukwekkende cijfers. Er zijn nu al veel meer minderjarigen aangekomen dan in het hele jaar 2015. Het percentage NBMV op het totaal aantal migranten is in één jaar tijd bijna verdubbeld, van 8 % naar 15 %.

Anomalie binnen de anomalie: de Egyptenaren. In 2015 waren twee derde van de Egyptische migranten niet-begeleide minderjarigen. De actoren op het terrein wijzen op een uitgebreid netwerk van uitbuiting waarbij de kinderen ingezet worden als goedkope werkkrachten.

“De Egyptische minderjarigen stappen uit het systeem om er dan beter weer in te stappen: ze verlaten hun centrum, gaan naar Rome of Turijn, waar hun gemeenschappen gevestigd zijn, melden zich aan bij de politie en gaan naar een ander opvangcentrum”, vertelt Michele Proserpi van Save the Children. Zoals Amr, nu 18 jaar, die sinds een jaar in Rome verblijft. Hij droomt van een “rustige” baan. Rustig? “Ik heb even in een carwash gewerkt. 12 uur ononderbroken werken in volle zon voor 30 euro. Vreselijk.” Volgens de opvoeders van Civico Zero, het dagcentrum waar hij vaak naartoe gaat, redt hij het wel. Op de markten, ook in handen van Egyptenaren, verdienen minderjarigen niet meer dan 10 euro per dag.

De mensensmokkelaars hebben de touwtjes in handen, legt Marco Cappuccino uit, coördinator van het netwerk Civico Zero. “Vroeger verkochten families iets kostbaars om genoeg geld bijeen te krijgen om de overtocht van hun kinderen te betalen. Maar nu steken ze zich steeds vaker in de schulden bij de mensensmokkelaars zelf.” Het contract bepaalt dat de terugbetaling begint te lopen zodra het kind laat weten dat het veilig in Italië is aangekomen. “De mensensmokkelaars zetten de familie dan onder druk om hun schulden terug te betalen. Daarom zijn de minderjarigen zo wanhopig op zoek naar werk, maar daar is het systeem helemaal niet op voorzien.”

Volgens de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) had 15 % van de Egyptische minderjarigen die in 2015 in Italië aankwamen al “werk” nog voor ze voet aan wal zetten.

“Ze gaan de kinderen nu rechtstreeks in Sicilië halen als er hier een plaats vrijkomt”, betreurt David, een maatschappelijk werker in Turijn. Hij kijkt al twee jaar machteloos toe hoe kinderen uitgebuit worden op de markten, in kebabzaken en zelfs in de industrie. “En als ze meerderjarig worden en een arbeidsovereenkomst nodig hebben om in Italië te kunnen blijven, geen probleem, zolang ze maar betalen.”

“Steeds meer Egyptische minderjarigen worden veroordeeld voor drugshandel”, zegt een straatopvoeder uit Turijn. “Dat kan een indicatie zijn dat ze ook op deze markt terechtkomen.”

Zowel de verenigingen als de autoriteiten kunnen heel weinig beginnen tegen dit fenomeen. Want zelfs als de jongeren hun verhaal vertellen, is niemand bereid om de schuldigen aan te geven en bovendien is het opvang- en integratiesysteem niet van plan om een oplossing te bieden voor het

probleem van de schuldenlast van de jongeren en hun familie (een oversteek vanuit Egypte kost tussen 3 000 en 5 000 dollar volgens de IOM). Elke poging om dat toch te doen, zou de mensensmokkelaars nog kunnen aanmoedigen.